

צ'בזטי מוזהר

תנינא

דף מב:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קיג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

מב:

ליקוטי

קג קד קה קו קז קח קט

קי קיא קיב קיג קיד

מוהר"ן תנינא

אקג בשעת התפילה, כל זמן שהאדם שומע עוד אז איזה אדם דהיינו ששומע ומרגיש שעומד עוד אדם צא' בשעת תפילתו, הוא לא טוב. כי צריך כל אדם בשעת תפילתו שיצייר בדעתו שאין שם אלא אני והש"י לבד [2]: ובמאמר אבא שאול וכו' פ"א רצתי אחר צבי וכו' [בס' נה], שם מבואר ביטול גדול יותר בשעת התפילה, שמחויב האדם לבטל עצמו כ"כ בשעת התפילה, עד שלא ירגיש אפי' את עצמו כלל בשעת תפילתו, רק את הש"י לבדו. כי אז בשעת התפילה האדם עומד בהיכל המלך וכו' ע"ש מ"ש שם [באות ז] מי הוא הלא ישותו נתבטל ואין כאן אלא המלך בעצמו וכו' ע"ש [1]:

קד היה אוהב מאד את העבודות הפשוטות של סתם בני אדם האנשים הפשוטים הכשרים. והי' אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחינות ובקשות בתוך הסידורים הגדולים כדרך ההמון עם הכשרים [1]. והי' מזהיר ומוכיח אותנו כמה פעמים לומר זמירות בשבת. והי' מקפיד וכועס מאד על מי שהוא חכם בעיניו ואינו מתאמץ לומר זמירות בשבת ובמוצאי שבת או שאר עבודות פשוטות. כי עיקר היהדות הוא בפשיטות ובתמימות גמור בלי שום חכמות כמבואר אצלינו כבר כמה פעמים [2]: **וגם** הוא בעצמו ז"ל קודם שהגיע לו החולאת הכבד שנסתלק על ידו. קודם לזה, כל ימיו, הי' מזמר זמירות הרבה בכל שבת ושבת ובמוצאי שבת:

קה שמעתי מאחד שהזהיר אותו שישתדל לעיין בתורתו [2]. ויראה לחדש בתורתו איזה דבר. 'כאשר הזהיר על זה לכמה וכמה מאנשיו). ואמר לו, אם תזכה לכווין אל תוכן כוונתי בתורתי מה טוב. ואפילו אם לא תוכל לכווין כוונתי. אעפ"כ טוב מאד כשזוכין לחדש איזה דבר בתורה. כי הוא תיקון גדול להרהורים. כי כל הרהורים באין ע"י כח המדמה [4]. ועי' שמחדשין איזה דבר בתורה, שזהו בחי' מדמה מילתא למילתא [2]. עיי' מתקנין פגם ההרהורים שבאין ע"י המדמה [2]:

גם אנכי בעצמי שמעתי מפיו הק' כמה וכמה פעמים, שהזהיר מאד לחדש בתורה. ואמר שהוא תיקון גדול מאד מאד על העכר. ואמר שאפי' דיבור א' לבד כשזוכין לחדש הוא ג"כ טוב מאד. כי הוא תיקון גדול מאד: **גם** אמר שהוא טובה לנשמת אבותיו שכבר נסתלקו [7]:

קו ראוי להרהר בדברי תורה בשעת זיווג [12][13]. ואעפ"כ יוכל להוליד בנים. אעפ"י שמחשבתו תהי' דבוקה אז בהרהורי תורה. וטוב מאד להרגיל עצמו בכך:

קז פעם אחד דיבר מענין מיאוס והרחקת התאוה הכלליות שהיא תאוות ניאוף. ענה ואמר, הנה אכילה עכ"פ נתוסף להאדם כח והיות על ידי זה [1]. אבל זאת התאוה, הלא אדרבא, היא מפסדת ומזקת החיות מאד, ומתישת"ו כחו של

^[1] בתקפא בכותרת שבראש העמוד ציין רק

קג קד קה קו קז קח קט

בתוצו כתב הכל

^[2] בתקפא תרלד ותורלו- א', ומתוצא- אחד (וצ"ע לכאורה צ"ל אחר אבל עיין השתפכות הנפש אות י' שגם כתב אחד וכו') במהדורות פראמפאל שנת תרפ). בלק"ע תפלה פו דילג תיבות אלה)

^[3] עיין תורה ט' אות ג' ע"י דבור אמת עושה מתיבת התפלה תיבת נח ואין למבול אחוזה בו ונאלץ להיטו כן. וזה ענין בחי' יחולת תהלה, כי יחולת עוללה רק הקצ"ה נמלס.

^[4] בתקפא תרלד בתקפא

^[5] מוהר"נית בתקפא (אות ו)

^[6] ובתורה ד' אות ט' ותורה טו אות ה'.

^[7] עיין חיי מוהר"ן סימן תקכ

^[8] עיין ליקוטי עצות ערך תמימות ושיחות הר"ן סימנים ה' טו, יט, לב, נא, קא.

^[9] עיין ככבי אור שיחות וספורים אות מג הובא בחכמה ותבונה סימן ב' אות טו רבינו שאל את רבי אהרן תלמידו הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותענין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיע ותענין בו עד שתבין ותדע את התיירון שע"ז.

המשך רבינו לאנשיו ובעיקר למוהר"ג' מדמה ברור וכן.

^[1] עיין זוהר פירוש שלח דף קעא. וקעז. ובזוהר חדש רות [דף קג]. עיין קב הישר פרק לה. ולק"ה חדש ג' יג.

^[2] עיין זוהר מצורע דף נו. ובמקדש מלך שם [בספרים ישנים נמצא בדף פו. ועי"ש שכתב מכאן ראייה לדברי הרב [האריז"ל] שמותר להרהר אז בתורה רק צריך להזהר שלא יגיע ידיו בבשר]

^[3] ועיין קצור ש"ע קג ב'. ובאור הלכה ה"א יט"ז' ה"י שעמוק להבטל א"כ כלל חיהיה האמונה ונבואה אלל עיין ספר העקרים מחלמי' ג' סוף פ"ח ופ"י ופ"י' וכלקטת הר"ן מלחמי' ג' סוף פ"ח ופ"י ופ"י' וכלקטת הר"ן לרזח' כ' עטובאל ככח המלמה היל' מלדנה כל הנבילוס לבד ממשא רכינו וכשתבטל זאגנת' הנלש' יוט' לנבואה כלל מלמה)

^[4] בריכות יט. ויבמות קט:

^[5] עיין חיי מוהר"ן סימן תקכא- כבר נתתי לכם מדמה כשר וטוב ואתם רשאים

^[6] עיין ש"ע אות"י סימן רמ סעיף טו

^[7] בתורלו- ככל (מתקון בל"ט)

^[8] עיין פל"ה כאן

^[9] עיין שיש"ק ח"ב סימן רמא

^[10] מתורלו- אמיתיים

^[11] עיין לק"ה קרחה וכתובת קעקע ג' ד' הובא בביש"ק ח"ג סימן ב'

^[12] מעלת קברי צדיקים עיין דרשות הר"ן דרוש ח', ספר העיקרים ד' לה, שם הגדולים מע' גדולים ערך א' קצט. ספר המדות צדיק קעג.

^[13] עיין לק"ה חלב ודם ג' ז' מובא בביש"ק ח"א סימן טו שהבעש"ט פעל שקברו יהיה בחי' א"י (וצ"ע לכאורה לפ"י דווקא קברו ואעפ"כ לומד שם מוהר"ג' ממנו לכל קבר של צדיק) ועיין מתוק מדבש על זוהר שלח דף קעג: שקבר משה רבנו קדוש יותר מא"י. ועיין הקדמת בעש"ט עה"ת (מאירת עינים) אות פ' ובמקור מים חיים שם אות כו שהביא דברי רבינו ומוהר"ג' אלה בלא מקור אחר. גם עי' לק"ה שלוחין ד' יג. עיין כלי יקר (במדבר לג מט) נפש הצדיק נותן יותר והיה וקיום לעולם מכל הרוחניות שהיה בביהמ"ק וכו' ובדרשות הר"ן דרוש ח' כתב גם אחרי מותם מקומות קברותיהן ראויין להמצא השפע שם כי עצמותיהם אשר כבר היום כלים לחול עליהם השפע האלקי וכו' עי"ש..

^[14] עיין לק"ה חובל בחבירו ג' י' מובא בביש"ק ח"ג סימן כג. (ועיין בעש"ט עה"ת ריש פרשת שלח שלימוד תורת הצדיק היא בחי' השתטחות על קברו)

^[15] בתשכט- כי הוא נצרך (ותיבת דבר נחמק)

^[16] ועיין לעיל תורה נד תנינא. ועיין קדושין לו: אם אתה רוצה אתה מושל בו (ועי"ש אלמלא הקב"ה עוזרו וכו') ועי"ש מהרש"א דקאי האב להיטרו) עיין סנהדרין יט: פלגין בן לטס התגבר על לזיו הכנה ויחר מיוסרפ הצדיק ומתעורר כשנעץ חכב בינו לחיכל כח שאלו ועל שם אז נקלס פלטיאל שפלטו הקצ"ה מעצבים הלי שאלע"פ שחקצ"ה פלטו מעצבים הלי נספון הכחיה סל כשפטו גדול עי"ש. ולעיל תורה קל.

^[17] מתורלו- תפילה

^[18] עיין השתפכות הנפש בציטוטים מליקוטי עצות אות ג' הובא בביש"ק ח"א תצה

^[19] עיין לק"ה משא ומתן ד' י' הובא בביש"ק ח"ה סימן ו'

^[20] מוהר"נית בתקפא

^[21] מתורלו- הקדוש

מאמר מי שרק מתנוצץ לו השם יתברך

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

מי שמתנוצץ לו השם ית', משיג את האמת כפי שעלה במחשבה תחילה במדת הדין, שמעוצם רוממותו ית' ושפלות האדם, ראוי לו על כל מעשה שאינו כרצון ה' ית' בתכלית השלימות להתחרט ולהתבייש עד שתכלה נפשו.

שיחות

אין

ליקוטי הלכות

אין

קושיות

א. מי שרק מתנוצץ לו השם יתברך – צ"ע שלא מדבר כלל משפלות האדם, משמע לכאורה שהחרטה והבושה הם לא מצד היחס בינו לרוממות ה' ית', אלא מעצם השגת רוממות ה' לבד, וצ"ע. לכאורה כיון שמדבר על בושה ממה שלא השלים רצונו ית' משמע קצת שכן מתייחס ליחס בין האדם שצריך להמליך את המלך וקל וחומר מלך מלכי המלכים שהוא ה' ית' שהוא מעל כל יחס לסתם מלך.

ב. צ"ע מאי שנא מהמבואר בתורה צח/ב נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות, דהיינו שנתן לו עיניו לגלות עוצם הפגם שעשה. – שם מתגלה לו הפגם שנעשה, אבל כאן מדבר על השגת רוממות ה' ית', אמנם ההבדל קטן שהרי גם הפגם הוא לפי השגת רוממות ה'.

ג. צ"ע מאי שנא מתורה מט תנינא/י לפי גדלות ה' וכו' בתנועה קלה שאינה לפי כבודו ית' ראוי לבוא לו מה שראוי וכו' אך ה' ית' מלא רחמים וכו'. שם רבנו מדבר על זה שהעולם נברא במדת הדין והקב"ה שיתף מדת הרחמים כדי שאדם לא יענש עונש גדול על פגם הקטן ביותר בכבוד ית'. ואומר רבנו שבאמת ראוי לאדם לא לסמוך על מדת הרחמים אלא להשתדל לצאת חובת הדין בכל כוחו. (ענין זה מבואר היטב בלק"ה תפילין ה' כז ובערבי נחל ריש פרשת בראשית)

ד. ראוי לו שתכלה נפשו מעוצם החרטה – צ"ע הרי זה מצד הנהגת הדין, שעל כן שיתף בה מדת הרחמים/י – הקב"ה שיתף מדת הדין כדי שלא נענש עונש גדול על כל מעשה קטן שאינו כרצונו ית'. וחלק מהרחמנות זה שנעלם מאיתנו רוממות ה' ית' באמת. וכאן לא מדבר על עונש, אלא מי שחטא חטא קטן ביותר שבאמת כיון שהקב"ה שיתף מדת הרחמים, אינו ראוי לעונש, אבל מצד עצמו שמשיג רוממות ה' מבין שמצד הדין כיון שלא השלים עשיית רצון מלך מלכי המלכים שבאמת הוא מרומם מכל יחס לכל מלך, הוא כל כך מתחרט עד שכלה נפשו.

ה. רק שאינו עושה הדבר בתכלית שלימות הקדושה כראוי באמת – צ"ע אם משתדל בכל כוחו כפי שבאמת מתנוצץ לו, ואעפ"כ לא מצליח מצד שהוא אדם, על מה מתחרט האם על עצם מציאותו הפחותה? באמת לא מדובר כאן על אונס אלא על אפילו מעט מאד חוסר של מסירות נפש להתגבר על היצה"ר.

כר כה בסלו תשפ"ו ירושלים

ב תורה צח – הענין מה שנקאמר בגמרא כמה פעמים, נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות (בפרכות נח שבת לד בבא בתרא עה סנהדרין ק). מה הלשון נתן עיניו בו, ומה נעשה גל של עצמות. אף, הנה האדם אינו רואה עד היכן הפגם מגיע, אם עבר עברה. והצדיק רואה, כי הצדיק יש לו עיני ה', כמו שכתוב (תהלים ל"ד): "עיני ה' אל צדיקים", שהצדיק יש לו עיני ה', "ועיני ה' המה משוטטות בכל הארץ" (זכריה ד דברי הימים ב ט"ז). נמצא הצדיק רואה עד היכן הפגם מגיע. וזהו פרוש הגמרא, נתן עיניו בו, כלומר שיהיה רואה בעיניהם של צדיקים. ונעשה גל של עצמות, גל מלשון התגלות, ועצמות מלשון (ישעיה ל"ג): "עוצם עיניו מראות ברע". דהיינו שהוא רואה מה שפגם, שיהיה נסתר ממנו מקדם. ואין ענש גדול מזה, כשאדם רואה מה שפגם:

א תורה מט תנינא – לפי גדלות השם יתברך ועצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא, שאינו כראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי, חס ושלום חס ושלום, אף השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם. על כן צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל, אף אם הוא כמו שהוא. ויסמך על רחמי המרבים מאד בלי שער,

ב בראשית רבה פרשה יב פרשא טו – "ה' אלהים", למלך שהיו לו כוסות ריקים, אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין, צונן הם מקריסין, ומה עשה המלך, ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו, כך אמר הקב"ה אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגינין, במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים והלואי יעמוד:

ו. ראוי לו שתכלה נפשו – צ"ע מדוע רק ראוי הרי כיון שכבר התנוצץ לו הוא מיד כלה ואיננו כמבואר בתורה צח, וגם כיון שטבע הקטנות להתבטל מפני הגדלות הרי שכשמתנוצץ לו רוממות ה' משיג עד כמה אין כלל יחס בינו לרוממות ה' וראוי לו שיבטל לגמרי. נראה כי רבנו מדבר על מי שלא כלתה נפשו, ועליו אומר שמוכרח שלא מתנוצץ לו רוממות ה'. כי מסתמא לא זכה להשלים עשיית רצון ה' בתכלית השלימות ועל כן אם עדיין חי סימן שלא מתנוצץ לו כנ"ל, אא"כ הוא צדיק גדול מאד שלא עושה תנועה שאינה לפי כבודו ית'.

ז. מעוצם החרטה והבושה – צ"ע נראה שאם באמת הכוונה שמשיג בדעתו את היחס בינו לבין הקב"ה לא היה מספיק להתחרט ולהתבייש. ועל כן נראה שמתנוצץ הכוונה שכיון שמשיג בדעתו רק ניצוץ, על כן רק כשמבין שלא עשה רצון ה' בתכלית השלימות כפי הראוי למה שמתנוצץ לו אזי מתחרט ומתבייש, עד שכלה נפשו ואיננו.

ח. צ"ע האם מצד פגם בהמלכת הקב"ה, או מצד טבע הקטנות להתבטל מפני הגדלות (המבואר בתורה קלה) נראה אע"פ שהם שנים, הם במהותם טעמים קרובים, כי גם פגם המלכת המלך הוא חמור לאין ערוך כשהמלך הוא מלך מלכי המלכים. ואולי כיון שלכאורה לא מדבר כאן על חומר מעשיו של עבד שלא השלים עשיית רצון המלך, אלא על הבושה דהיינו הרגשת השפלה ובזיון נורא של האדם, מצד שמבין שפלותו ביחס לרוממות ה', על כן יותר שייך כאן טבע הגדלות להתבטל מפני הגדלות. אבל נראה יותר כיון שטבע הקטנות להתבטל מפני הגדלות היא לאו דווקא כשלא משלים רצונו של הגדול, אלא עצם הרגשת המציאות של הגדלות מאפסת את הקטנות, על כן נראה שכאן יותר שייך הטעם של פגם המלכת המלך.

הקדמה

בפרש"י ריש פרשת בראשית ו', שכשרק עלה במחשבת הקב"ה לברא את העולם, רצה לבראותו במדת הדין, וראה בחכמתו שכמעט לא יהיו בני אדם שיוצאים חובת הדין על כן כשברא את העולם שיתף בהנהגתו את מדת הרחמים.

בליקוטי הלכות (תפילין ה כז) ו' מבאר מוהר"ן טעם שתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין כדי להרבות שכר למי שיתגבר על יצרו וימליך את הקב"ה בלי סיוע של הקב"ה ו'. ובאמת אע"פ ששיתף מדת

ה' תורה קלה – כי טבע הקטנות – שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן כשמתקרב להצדיק נתבטל הגדלות, כי על-ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט:ח'): ראיתי נערים ונחבאים, הינו על-ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות.

י' רש"י בראשית א' א' – בראשית ברא אלהים – ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

י' לק"ה תפילין הלכה ה' אות כו – כי בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפו למדת הדין, הדין הוא דכתיב (בראשית ב, א): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים" (בראשית רבה יב, טו; ועין פרש"י שם). וזה ידוע, שעקר היצר הרע והסטרך אחר נמשך מבחינת גבורות ודינים, שנמשכין מתחלת הצמצום של החלל הפנימי. ושכירת היצר הרע נמשך מבחינת מדת הרחמים ששתפו למדת הדין, שעל ידי זה יש כח לשבר היצר הרע ולהפכו אל הקדושה, שזהו בחינת מה שהצדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים. ועל כן בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין לבד, כי רצה שיתגבר האדם בעבודתו כל כך עד שיהיה לו כח לשבר היצר הרע שהוא ממדת הדין בעצמו, בלי סיוע דלעילא, אבל השם יתברך ראה כי אי אפשר להעולם להתקיים בזה, על כן הקדים מדת הרחמים למדת הדין, שמה נמשך מה שהשם יתברך ברחמי מרחם על העולם בכל עת ושולח להם הרהורי תשובה ומסיע אותם לשבר את היצר הרע שהוא מבחינת מדת הדין, כמו שאמר רבותינו ז"ל (קדושין ל'): "בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו היה נופל בידו". בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו, זה נמשך מבחינת בתחלה עלה במחשבה לברא במדת הדין, שזה הדין מתעורר בכל יום ורצוה, חס ושלום, לנהג העולם בבחינה זאת. ומשם מתעורר ומתגבר היצר הרע שנמשך משם בכל יום ויום, אף אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו וכו', כי השם יתברך מרחם תכף ומקדים מדת הרחמים למדת הדין, שזהו בחינת העזר והסיוע שמסיע להאדם בכל יום לשבר את היצר הרע שהוא ממדת הדין כנ"ל, כי העזר והסיוע נמשך מבחינת ראה שאין העולם מתקיים עמוד והקדים מדת הרחמים למדת הדין, כנ"ל. אבל יש צדיקים גדולים כל כך, שאין צריכין סיוע מלעילא, והקדוש ברוך הוא מתנהג עמם בתחלה במדת הדין, והם עומדים בכל הנסיונות וסובלים כל מיני יסורים וצרות הנמשכין ממדת הדין ונשארים על עמדם. עד שזוכין למה שזוכין, כמו שכתוב באברהם והאבות: "האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו" (בראשית מח, טו). והאלהים דיקא, שהוא בחינת מדת הדין, שהלך מעצמו בלי סיוע דלעילא, כמו שפרש רש"י בפרשת נח (בראשית ו, טו). וזהו בחינת כל היסורים שהצדיקים סובלים, כמו שכתוב (תהלים יא, ה): "ה' צדיק יבחר", כפשתני הנה כל מה שיודע שפשתנו יפה הוא מקיש עליה ביותר, כמו שאמר רבותינו ז"ל (בראשית רבה לב, ג), וכמו שכתוב (משלי ג, יב), "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" וכו'. כי הם ממתיקים הדין בשרשו בתחלת המחשבה הנ"ל, כי הם מאמינים ויודעים שהיסורים והדינים בעצמן הם טובות גדולות. ועל ידי זה באמת הם זוכים לעלות ולכלול בתחלת המחשבה, שזהו בחינת רבי עקיבא שסרקו את בשרו במסירות של ברזל ושאל משה רבנו עליו השלום: זו תורה וזו שכרה והשיב לו השם יתברך: שתוק! כך עלה במחשבה (מנחות כט:). **פי יסורים של צדיקים כאלו בחינת רבי עקיבא וחבריו, הם נמשכין מתחלת המחשבה שרצה השם יתברך לברא את העולם במדת הדין כדי שזוכו לעמד בנסיון בלי סיוע דלעילא כנ"ל.** כדי שזוכו הכל לכלול בתחלת המחשבה, אבל ראה שאין העולם מתקיים, על כן הקדים מדת הרחמים וכו'. ואז יש כח לכל לשבר היצר הרע על ידי סיוע דלעילא, שהוא בחינת מדת הרחמים כנ"ל, אבל הצדיקים הגדולים כמו רבי עקיבא וחבריו כנ"ל, הם עובדים השם יתברך כמו שעלה בתחלת המחשבה, דהיינו במדת הדין לבד, דהיינו שסובלים כל מיני יסורים ועומדים בכל הנסיונות והקטרוגים שהכל נמשך ממדת הדין. והם משברין הכל בעצמן כנ"ל, ועל ידי זה זוכין באמת לעלות ולכלול בתחלת המחשבה, שזהו בחינת 'שתוק, כך עלה במחשבה' כנ"ל.

י" צ"ע לטעם זה צ"ע מדוע במקום לשתף מדת הדין לא החליש כח היצה"ר. ואולי זה בעצמו שיתף מדת הרחמים ע"י שמסייע לאדם להתגבר על היצה"ר זה בעצמו החלשת כח היצה"ר.

הרחמים, לא ביטל לגמרי מה שעלה במחשבה ראשונה שהרי לא שייך אצלו ית' תחילת מחשבה וסוף מחשבה שהרי הוא מעל הזמן. אלא שמי שאין בכוחו לצאת חובת הדין הקב"ה מרחם ומסייע לו, אבל צדיקים שיש להם כוח לצאת חובת הדין איתם מתנהג הקב"ה כפי שעלה במחשבה תחילה, ועל כן גם שחרם נוטלין בדין^{טו} ולא בחסד. וראה גם ערבי נחל^{טז} שזהו שהקב"ה מודקדק עם צדיקים כחוט השערה.

ועל כן באמת מצד הדין דהיינו מצד רוממות ה' ית', וכל שכן רוממותו ביחס לאדם שנברא כדי להמליך אותו, שהוא חומר גס ועבור, ראוי לו למסור נפשו בתכלית על כל דבר שיודע שהוא רצון ה', ובפרט על שיבור מדותיו העבורות ומדותיו הרעות ולא לסמוך על מדת הרחמים וטובו של הקב"ה. כי באמת מה שעלה במחשבה תחילה לברא את העולם במדת הדין הוא דייקא ממדת טובו ית' להיטיב לברואיו, כדי שיוכו לבטל כל ישותם ועי"ז להשיג את התכלית להשיג אותו ית' בהשגה עצומה ונוראה מאד שזוכים רק ע"י ביטול האמיתי הנמשך ע"י מדת הדין דייקא כמבואר בלק"ה (ערבית ד' ז')^{יז}.

וזה מה שאומר כאן רבנו שעל כן מי שמתנוצץ לו השם יתברך, דהיינו שמרגיש כמו שה' ית' מציץ אליו, ורואה מעשיו ומשגיח עליו, ומצפה ממנו להמליך אותו בשלימות הראויה למלך רם כל כך, אזי מרגיש שפלותו וגסותו שאין לה יחס כלל לרוממות ה' ית', בבחי' "וירא אותו כל אפסי ארץ" דהיינו שהשגת רוממותו מעוררת יראה שמאפסת את האדם לגמרי. ומבין שמצד הדין דהיינו מצד האמת לאמיתה, שהוא אין לו הויה כלל ביחס לרוממות ה' ית', אין לו שום התנצלות על כל פגם הקטן ביותר שמחסיר מהמלכת ה' ית' על עצמו, וכשח"ו

^ט ראה ברכות יז: - "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה", רב ושמואל, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר. חד אמר: כל העולם כולו נאננין בצדקה, והם נאננין בזרוע. וחד אמר: כל העולם כולו נאננין בזכותם, והם אפילו בזכות עצמן אין נאננין. פירוש יהודה אמר רב. דאמר רב יהודה אמר רב: בכל יום יום פת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: כל העולם כולו נאננין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרויבן מערב שבת לערב שבת.

פרש"י - כל העולם כולו נאננין בצדקה - בצדקתו של הקב"ה ולא בזכות שבידו; והם נאננין בזרוע - בזכות שבידם ובצדיקים משתעי קרא וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ב"ה:

^י ראה גם ערבי נחל ריש פרשת בראשית - בראשית ברא אלהים כו'. כתב רש"י ז"ל, בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים ע"כ. והוא תמוה, כי האיש המתחיל לעשות איזה דבר בסגנון אחד ולבסוף חוזר בו ועשאהו בסגנון אחר יהיה לא' משני סיבות, או כי כבד עליו הדבר בסגנון הא' והוא עיף ויגע וירא כי לא יוכל לעשותו כך לכן עושהו בסגנון האחר, או שראה שלא טוב שיהיה הדבר כך ומתחלה לא הבין לקוצר שכלו. אבל השי"ת לא ייעף ולא ייגע ואין חקר לתבונתו ומגיד מראשית אחרית איך יתכן בו חזרה ח"ו שיחזור בו ממחשבתו הראשונה: ואולם אמיתת הענין מה שנלע"ד, דהאי תחלה שכתב רש"י ז"ל אין הכוונה קודם בזמן, כי השי"ת למעלה מהזמן, אלא הכוונה קודם במדריגה ומעלה. והענין הוא, כי כמו שבדבר ה' נתהווה אותו הדבר אשר דיבר, כי באומרו יהי רקיע נברא הרקיע ובעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה', א), כך במחשבתו כביכול ית' נתהווה ג"כ הדבר ההוא שעלה במחשבתו, אלא שהוא הוי' דקה מן הדקה ורוחניות והיא מדריגה העליונה וממנה נשתלשלו כל העולמות עד טבור הארץ, (כי גם הדיבור נשתלשל מהמחשבה), והשתלשלות ראשית המחשבה זו היא ראשית ההשתלשלות. נמצא שבעולמות העליונים אשר נתהוו ממחשבתו הוא במדת הדין, אבל בסוף ההשתלשלות סוף המעשה הקדים מדת הרחמים כי שם יש רע ולא יוכלו להתקיים במדת הדין, ולכן כאן כתיב בראשית הוא ראשית המחשבה ראשית חכמה, וכמו שתרנגם יונתן בחוכמתא שהוא סוד המחשבה, שם ברא אלהים היינו מדת הדין (וזה ח"ג ל ע"ב), אבל שם כתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים דהיינו בצאתו לעשיה שהוא סוף המעשה כתוב שם ה' אלהים: וזהו הטעם דאחז"ל (יבמות קכ"א ע"ב) שהקב"ה מודקדק עם הצדיקים כחוט השערה, כי כל מה שמתעלה למדריגה יותר גדולה יש שם יותר מדת הדין, וזהו הענין שנודע בכתובים בכל מה שאמרז"ל מעלה עליו הכתוב, הכוונה, דאף שעדיין אין אותו דבר נחשב לו לעון גדול כזה מ"מ כשהקב"ה רוצה להעלות נשמתו ממדריגה למדריגה יותר גדולה או נחשב הדבר לעון גדול, וזו היא הכוונה שברא הקב"ה באופן זה, כי כל זמן שהאדם במדריגה קטנה או לא יוכל להתקיים במדת הדין. לכן באותה המדריגה יש קדימה למדת הרחמים, וכשמתעלה למדריגה יותר גדולה יוכל להתקיים במדת הדין:

^{יא} לק"ה ערבית הלכה ד' אות ז' - כי באמת צריך כל אדם למסור נפשו בשביל השם יתברך, ולסתם עיניו מחיו דהאי עילמא לגמרי, דהיינו שישבר כל התאוות לגמרי לגמרי, ויקבל על עצמו כל הענויים והסגופים בשביל השם יתברך, כמו רבי עקיבא שסרקו את פשוו במסרקות של ברזל עד שיצתה נשמתו באחד (ברכות סא:), ואז דיקא יזכה להשיג אלהותו יתברך בתכלית ההשגה, אשרי מי שזוכה לזה. אבל אין כל אדם יכול לעמד בזה - לשבר הכל ולבטל עצמו מכל וכל. על כן חמל עלינו השם יתברך ונתן לנו את תורתו שהיא עץ חיים למחזיקים בה וכו' ודרכיה דרכי נעם (משלי ג, יז). היינו פי על ידי התורה זוכין להפיר אותו יתברך, על ידי שיקים כל המצוות ויעסק בתורה כל ימיו, שאז יכול לזכות לחיים נצחיים, אף על פי שלא שבר את כל התאוות בשלמות. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק (בראשית א, א), בראשית ברא אלהים וכו' - בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים עמד ושתף מדת הרחמים למדת הדין (בראשית רבה יב, טו). ולכאורה הדבר תמוה, הלא זה ידוע ומבאר בכל הספרים, שעקר כל הבריאה היה מחמת רחמנותו וטובו, כדי לגלות טובו ורחמיו לעולם. ולכאורה זה סותר לפאמר הנ"ל שאמרו שבתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין. אף באמת הכל נחא על פי הנ"ל, כי השם יתברך ברוך הוא מגדל רחמיו וטובו, שרצה להיטיב לנבראיו בתכלית הטובה שבכל הטובות, על כן עלה במחשבה בתחלה לברא את העולם במדת הדין, היינו שיתנהג העולם על פי מדת הדין, כדי שיעל ידי תקף הדין יבטלו העולם עצמם אצלו יתברך בתכלית הבטול. פמבאר לעיל (אותיות א ב), שעל ידי תקף הדינים והיסורים מבטלין עצמן לגמרי, כדי להסתכל ולכלל בהתכלית שישם נבטלין היסורים והדינים פנ"ל, שזהו בחינת ראש השנה, פנ"ל (אות ג' וכו'). ואז היו זוכים לשלמות תכלית העליון - להשיג אותו יתברך בהשגה עצומה ונוראה מאד שזוכין על ידי הבטול האמיתי שנמשך על ידי מדת הדין דיקא פנ"ל. ובשביל זה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין. כי זה היה רחמנות עצום וגדול ביותר, כדי לזכות על ידי זה דיקא לבטול הנ"ל פנ"ל.

עושה רצון ה' שלא בשלימות הראוי לפי השגתו, אזי מרוב חרטה והבושה הנוראה מהבזיון הזה שמבין שנעשה על ידו, נפשו יוצאת.

רבנו מגלה לנו בזה את מדרגתו, כי רק ע"י שמתנוצץ לו השם ית' הוא יודע זאת, ואעפ"כ נפשו בקרבו, נמצא שאין לו שום תנועה שאינה המלכת השי"ת בשלימות, וממילא מובן שמי שלא זכה לשלימות כזו, מוכרח שלא מתנוצץ לו השם ית'.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קיג

מי שרק מתנוצץ לו אפילו רק ניצוץ מאור עצמות הש"י – השם יתברך, מרגיש שהקב"ה הרם נישא שאין חקר לרוממותו, מציץ אליו ומשגיח על מעשיו, אזי **כשעושה ח"ו – חס ושלום אפילו דבר אחד שלא כראוי בשלימות**. י"ב (ומוהר"ן"ת מבאר כלומר אעפ"י שאין בזה הדבר שום נידנוד עבירה ח"ו, ולא שום תאוה גמורה בגשמיות, רק שאינו עושה הדבר בתכלית שלימות הקדושה כראוי באמת), דהיינו שלא מדובר שעשה איזה עבירה קטנה ביותר חס ושלום, אלא שעשה איזה רצון ה', אבל לא בשלימות כראוי, ראוי לו שתכלה נפשו לגמרי מעוצם החרטה והבושה מהבזיון הנורא הזה ששפל כמוהו קרוץ חומר, חמת צואה/יג, עדיין לא התבטלה ישותו/יד, עד שיש בכוחה למנוע ממנו לעשות רצונו ית' בשלימות:

עד כאן ביאור חברותא לתורה קיג תנינא

²⁷ מוהר"ן בתקפא

²⁸ שבת קנב. אשה חמת מלא צואה וכו' והכל רצין אחריה.

²⁹ שהרי טבע הקטנות להתבטל מפני הגדלות, וככל שהיחס ביניהם יותר גדול, כך הביטול אמור להיות יותר גדול, עד שביחס כל כך גדול שכבר לא שייך לקרא לזה יחס כלל, אזי גם הביטול הוא עד אין סוף, על כן כשאדם משיג בדעתו את ההבדל והיחס שבינו שהוא גוש עפר קרוץ מחומר חמת מלא צואה ודם תאוות ומידות, לבין אור עצמותו ית' שהוא א"ס אלוקות הנמצא מאד, מיד הוא מתבטל לגמרי וחוזר לאין. וחסד עושה עמנו ה' ית', שמעלים עצמו כדי שיהיה לנו קיום.